

Aleksander Bjelčevič

EVANGELIJ ZA PITBULE – ROMANESKNA OBSODBA SPOLNIH ZLORAB¹

Od januarja 2018 je v številnih medijih in v članku v reviji *Sodobnost* Milena Mileva Blažić s priznanjem zlata hruška nagrajeni roman *Evangelij za pitbule* označila za pornografski in avtorja obdolžila, da zagovarja spolne in druge zlorabe otrok, to pa dokazovala z navajanjem iztrganih citatov. V tem prispevku postavim citate v kontekst izjavljanja in v okvir romanescne zgodbe in njenega sporočila, pornografskost pa preverim ob avtoričini in še treh drugih strokovnih definicijah pornografije. Pokaže se, da roman ne zagovarja spolnih zlorab in ni pornografija, ampak problemski psihološki roman o zlorabljenem dekletu iz disfunkcionalne družine, ki se po poskusu samomora postopoma sooča s spolno travmo, soočenje z nasprotujočimi čustvi do očeta pa jo še čaka.

It was in several media and in an article published in the literary magazine *Sodobnost* that Milena Mileva Blažić labelled the novel *Gospel for Pitbulls* (winner of the Golden Pear Award) as pornographic, as well as accused its author of advocating sexual and other kinds of child abuse, stating incomplete quotations as proof of the label. My article is an attempt to put the quotes into the context of statements and in the framework of the novel and its message. Pornographic elements of the novel are analyzed on the basis of four expert definitions of pornography, including one contributed by Milena Mileva Blažić herself. My conclusion is that the novel, apart from being no pornography, does not advocate sexual abuse; rather, it is a problem psychological novel about an abused girl from a dysfunctional family, who, after an attempt of suicide, is gradually coming to terms with her sexual trauma, but has yet to deal with contradictory feelings towards her father.

Spolna zloraba »nas potuhnjeno zajebava vse življenje.«
(Bezljaj 2017: 63)

Spolna zloraba otroka je poleg jemanja življenja med največjimi zločini nad otrokom, ker je taka že spolna zloraba odraslega, saj sta preživetje posameznika in nadaljevanje njegovih genov, torej spolnost, za človeka najpomembnejša; o tem priča vsa književna, gledališka in filmska umetnost. Če kako literarno delo zagovarja neetičnost, npr. povečuje nacizem ali spolne zlorabe otrok, ga je treba kritično razgaliti. Toda *Evangelij za pitbule* ni zagovor, ampak obsodba spolnih zlorab.

¹ Besedilo je razširjena različica prispevka z okrogle mize ob 70-letnici Pionirske (18. 4. 2018).

1 Kontekst škandala

Januarja 2018 se je v medijih in na spletnih forumih razplamtela polemika o romanu Jiržija Bezlaja *Evangelij za pitbule*, ki je izšel leta 2016 in bil 2017 ponatisnjen. Jeseni 2017 ga je Mestna knjižnica Ljubljana (MKL) nagradila s priznanjem zlata hruška za izvirno slovensko mladinsko knjigo. Polemika se je zaostрила s kritičnimi ocenami Igorja Saksida in zlasti Milene Mileve Blažić v časopisih *Dnevnik* (27. januarja 2018) in *Delo* (31. januarja 2018) ter na televiziji Slovenija, kjer sta trdila, da roman ni mladinski (kar je ob izidu povedal že Bezljaj, 2016), da tematik zlorabe, drog ipd. ne obravnava (dovolj) problemsko in z etične perspektive. Blažić je kritiko nadaljevala v obširnem članku v reviji *Sodobnost*, kjer trdi, da je roman pornografski, da Bezljaj zagovarja spolne zlorabe otrok in da zato ne bi smel dobiti priznanja zlata hruška in da je MKL kršila 176. člen Kazenskega zakonika, ki prepoveduje posojanje pornografije mladim.

Strah je največji sovražnik svobode: v novem tisočletju smo priča rastočemu pohodu cenzure nad literaturo v svetu, kjer nas korektnost vedno bolj duši in razoseblja in so pripovedne umetnosti med zadnjimi pribežališči svobodnega mišljenja. Zato je vrhovno načelo pri branju oz. razlaganju literature načelo velikodušnosti (*principle of charity*): dokler nimamo močnih protirazlogov, smo človekove besede dolžni razlagati kot racionalne, dobronamerne in resnične. Če načelu ne sledimo, bomo tudi Tavčarjevega *Tržačana* in Makučeve *Oči* brali kot zagovor mučenja ljudi in živali; oboje se že dogaja. *Evangelij za pitbule* je realističen roman, realizem pa od bralca pričakuje, da v dejstvih sam prepozna dobro in slabo in do tega zavzame moralno stališče. S kritiko realizma in naturalizma pa se vračamo v 19. stoletje, ko sta Stritar in celo Kersnik zaradi strahu zavračala Zolaja. Težko je reči, ali sta imela prav ali ne, ampak en tok evropske literature je vendarle šel v smer, ki je nista odobraval.

Tu želim pokazati, da je kolegica Blažić roman brala napak, prav pa so ga brali literarni kritiki (npr. Pišek, Stepančič, Vrščaj, gl. še *Odziv na medijsko obravnavo romana Evangelij za pitbule*), 13-članska komisija za zlato hruško in verjetno urednica Nela Malečkar, sicer romana ne bi izdali, pozitivno ocenili in nagradili: roman ne zagovarja spolnih zlorab, ni pornografski, ampak problemski psihološki roman o v mladosti zlorabljenem dekletu iz disfunkcionalne družine, ki je zato v sedemnajstem letu poskušala narediti samomor. MKL (niti uredništvo Mladinske knjige, ki je roman izdalo) ne promovira in med mladimi ne razširja mladoletne pornografije. Svoje stališče argumentiram s številnimi in obširnimi kontekstualiziranimi citati, ki kažejo, da teze Milene Blažić temeljijo na iztrganih citatih. Za vprašanje o mladinskosti nisem kompetenten, vendar bo iz frekvence citatov razvidno, da spolno zlorabo in iz njega izhajajoče samodestruktivno vedenje glavne junakinje roman pogosto in obširno problematizira. Oceno, ali je ta mera kritičnosti dovoljšna (Saksida), da bi roman imel »nedvoumno sporočilo« (Blažić 2018b: 179), prepuščam bralcu romana in te razprave.²

Da bi razpravljalni del besedila ostal pregleden, sem večino citatov dal v opombe pod črto, tiste v glavnem besedilu pa zaradi lažjega sklicevanja oštevilčil. Kjer je

² Mladinskost je stvar stopnje, mere – kolikšna mera in prepoznavnost kritične intence je potrebna, da roman postane problemsko delo, primerno za otroke in mladino? Kot pravi Saksida, je vprašanje težko in ne gre za enostavni da ali ne. Ta članek je prispevek v to smer.

v posamezni opombi nanizanih več citatov, so ločeni z dolgim pomišljajem; krepki tiski v vseh citatih so moji.

2 Vsebina romana v moji interpretaciji

Roman je prvoosebna pripoved maturantke Koke (torej polnoletne), ki dva tedna pred maturo (Bezljaj 2017: 4) neimenovanemu snemalcu pripoveduje o svojem bednem življenju in o razlogih za poskus samomora z obešanjem pri sedemnajstih.³ Oboje si poskuša razložiti kot posledico spolne zlorabe pri devetih letih (Bezljaj 2017: 46, 63). Živi v disfunkcionalni družini, mati je neobčutljiva, neljubeča (npr. str. 101), oblastna (53), povzpetniška, brez poklicne etike in vesti, moža oz. Kokinega očeta zaradi poklicne etike (str. 56, 72–76) vpričo hčere ponižuje, kritizira,⁴ mu za zgled postavlja bodočega hčerinega posiljevalca Slavca (str. 58) in v vrtinec prezira potegne še hčer (mdr. str. 57–58, 86). Oče na koncu stori samomor, da bi z zavarovalnino hčeri omogočil študij (str. 98). Roman pokaže Kokine prve korake v soočanju s spolno travmo, medtem ko jo soočenje s protislovnimi čustvi do očeta še čaka.⁵

Posilstvo in družinske razmere na Koki pustijo hude posledice:

2.1 Sošolci je ne sprejmejo,⁶ slaba samopodoba⁷ in posledično žuriranje,⁸ alkoholiziranje in drogiranje (str. 9, 10), samoobtoževanje,⁹ samoironija in cinizem.¹⁰

³ Roman se s poskusom samomora začne, saj je to glavna tema njunega pogovora: »Najbrž si dobil vtis, da sem zmešana, ko pripovedujem takole brez vsakega reda ... Začnem s svojim neuspehim **samomoram**, potem pa sploh ne povem **bistvenega**, zakaj sem se odločila [...]« (Bezljaj 2017: 21), »spet nakladam o čisto drugih stvareh, kot bi morala. Rada bi govorila o razlogih za svoj poskus samomora« (str. 25), »Saj si menda opazil, kajne, da ti že precej časa pripovedujem o razlogih za moj samomor?« (str. 44)

⁴ »njeno nagnjenje k avtoriteti je dobilo neverjetne dimenzije v njenem odnosu do očka. No ja, nekdo je pač moral najebati [...] Še ko sem bila čisto majhna, ga nisem spoštovala. [...] Tudi mamica se je še dolga leta norčevala iz očka.«

⁵ »O pizda, kaj, če sem imela Backo rada zato, ker me je to pri njej spominjalo nanj?« (Bezljaj 2017: 75) [...] – »Obsedela sem nepremično [potem ko je slučajno slišala očetov stavek, da mu je hči vedno pomenila največ v življenju], z občutkom, da mi drobno meje mlinček za meso. Kurac, kurac, kurac: sam si je kriv, da ga ne maram.« (str. 86–87)

⁶ »Edina družba, ki me je za silo sprejemala, so bile Sliva, Luča in Maca.« (Bezljaj 2017: 36)

⁷ »Ko je moj sošolec Butko [...] povedal, [...] kaj je ženska [...], namreč [...] 'Navlaka okrog pičke', sem ugotovila, da se prav tako počutim tudi jaz. Ne samo počutim, tudi **zares sem to**.« (Bezljaj 2017: 27–28), – »Z nikomer nisem govorila o tem [o svojem zavoženem življenju, op. A. B.], samo divje sem se **norčevala iz sebe** in drugih« (str. 28–29), – »Kako ve, da se zakajam? [...] kako ve, da bom naslednja jaz? [da bo pristala v psihiatrični bolnici; op. A. B.] Začela sem se bati za svoje duševno zdravje. Posebno močne **vere v njegovo trdnost** tako ali tako nisem imela nikoli.« (Bezljaj 2017: 36)

⁸ Po neuspelem poskusu samomora reče »gremo v lajfl! Treba je **izsrat** iz sebe to **blazno, zaje-bano sivino in težo**.« (Bezljaj 2017: 9)

⁹ »Kakšno klinčevo, svinjsko nesnago nosim v sebi!« (Bezljaj 2017: 45)

¹⁰ Zlasti npr. v opisu poskusa samomora (str. 6–9) in ko svojo spolnost primerja s spolnostjo krastač (Bezljaj 2017: 27–28) ali pa bolj mimogrede, npr. »mladenič pa me je [povsem pijano, op. A. B.] držal za boke in pridno natepaval. [...] Nisva več spregovorila, a obzirno in gentlemano me je dostavil domov. Sama ne bi nikoli prilezla do doma, takole pijana že ne.« (str. 11)

2.2 Izkrivljen pogled na moške, spolnost in na ljubezen: želi si ljubezni,¹¹ a jo išče pri fantih, ki si želijo le seksa oz. se takim nemočno vdaja,¹² čeprav se ji moški in seks gabijo (str. 23, 27,¹³ 70). Svoje iskanje ljubezni je najbolj pretresljivo opisala v ironični alegoriji o krastači:

(1) Nekaj drugega je, kar me veže na krastače. Glas krastačjega samca, ki bi se rad paril, se sliši kilometre daleč. In uboge krastačje samice se glasu **ne morejo upreti**. Ne, nobene druge možnosti nimajo, **morajo** za glasom. [...] In mala krastača gre na pot, gnana od nevidne sile, **neprimerljivo močnejše od nje**. [...] Končno pride mala krastačica [...] vsa žareča od **hrepenenja** na cilj, **in tam** – kurac, nobenega **mističnega** doživetja, samo en napihnen, uma-zan, bradavičast krastačji samec skoči nanjo, **jo pofuka** – cap, cap, cap –, **pa živjo. Konec**.

Ja, tako je z mano. Vedno, kadar bi se rada vsaj za hipec dvignila nad ta kurčev, pofukan vsakodnevni lajf, se konča tako, da me kak tepec ali pa celo kak banalen majhen prasec pofuka, in to je vse. (str. 27–28)

Zato svojo prvo lepo spolno izkušnjo doživi šele in edino z najboljšo prijateljico Maco, dobrosrčno punco, ki glavno junakinjo ves čas romana občuduje in spoštuje; torej z žensko, ki ji lahko zaupa.

2.3 Izkrivljen pogled na materinstvo, očetovstvo, avtoritete in človeške značaje: mater zaradi moči in brezobzirnosti občuduje (Bezljaj str. 75, 78, 110), očeta pa zaničuje, kar rezultira v nespoštovanju do odraslih in učiteljev ter v mržnji, ko pri sebi in drugih prepozna očetove lastnosti.¹⁴

Glavna tema Bezlajevega romana je torej pokazati posledice družinskih razmer in posledice spolne zlorabe.¹⁵ Glavni posledici zlorabe sta dva nezavedna občutka: da je za posilstvo kriva ona in da je prostitutka. To argumentiram v razdelku 3.1.

Tako so roman razumeli kritiki, jaz in tako ga razlaga avtor sam¹⁶ (Bezljaj 2018).

¹¹ »Je mogoče koga ljubiti tako, da kar nehaš biti, da prehajata drug v drugega, da ne vesta več, kdo je kdo?« (Bezljaj 2017: 27)

¹² »Vedno, kadar bi se rada vsaj za hipec dvignila nad **ta kurčev, pofukan vsakodnevni lajf**, se konča tako, da me kak tepec ali pa celo kak banalen majhen prasec pofuka, in to je vse. Upam, da ne misliš, da sem se zaradi tega **spoznanja** tekla obesit [...]? Jasno, da ne. Ampak s tem se je začelo.« (Bezljaj 2017: 28)

¹³ »ugotavljam, da me gotovo imaš tudi za spolno blazno. [...] Spolno blazna nisem, čeprav zares seksam več od sošolk. [...] Ampak pri tem **mi ni fino. Seksa nimam rada**, pravzaprav se mi **gravža**. Saj mi je všeč, če **tipe** zanima moja češplja, ampak pri tem jih tudi **preziram**. [...] zdi se mi kot ščene, ki naskakuje gospodarjevo nogo. Na sploh je na **moških toliko pasjega** – samo da začutijo priložnost za fuk, pa v hipu ratajo kot cucki, ki zavohajo, da se v okolici goni kakšna kuzla.« (Bezljaj 2017: 22)

¹⁴ »Na živce so mi šle njena pridnost, ustrežljivost, ponižnost, prestrašenost in nesposobnost, da se potegne zase.« (Bezljaj 2017: 29)

¹⁵ Ki jih mdr. opiše takole: »Ko sem jo brala [prvo Strniševo pesniško zbirko, op. A. B.], se je **vse rušilo v meni**, odpirali so se **takšni temni prepadi**, za kakršne si ne bi nikdar predstavljala, da jih nosim v sebi.« (Bezljaj 2017: 84)

¹⁶ Bezljaj (2018) pravi: »Roman namreč opisuje dekle, ki je v otroštvu doživelo spolno zlorabo in ki skuša travmo premagovati s cinizmom, samoironijo, vulgarnim govorjenjem, tudi grobim norčevanjem iz sebe in drugih. V njenem vedenju, vključno s promiskuiteto, ni ničesar takšnega, česar psihologi ne bi opisovali kot možne posledice spolne zlorabe. Ne gre za »poželjiv moški pogled« na dekletu, ampak za to, kako doživlja moški pogled na sebi žrtev zlorabe!«

3 Avtor ne zagovarja spolnih zlorab, ampak jih problematizira

Blažič trdi, da Bezljaj zlorabe otroka ne problematizira, ni na strani žrtve, ampak »na več mestih [...] zagovarja sprevržene spolne« in druge zlorabe otrok in v njih »sprevrženo uživa« (oz. uresničuje svoje spolne »fantazme«), žrtve zlorab pa ga ne zanimajo in do njih nima empatije (Blažič 2018b: 178–179, 183–187) ter da roman ni pisan s perspektive otroka in gimnazijke, ampak s perspektive odraslega »pohotneža«, torej avtorja (Blažič 2018b: 179–180, 182–184). Avtorica sicer pravilno ugotavlja, da je ključ za razbiranje avtorjeve intence »poglobljena« naratološka analiza romaneskne perspektive, tj. »teksta, konteksta in podteksta« (Blažič 2018b: 182), toda te analize ne vidim. Njena sestoji iz dvojega: iz citiranja stavkov, ki dokazujejo zagovarjanje zlorab, in iz nabora besedišča ter kulturnih referenc, ki dokazujejo, da je glavna oseba romana v resnici snemalec, po njeno Bezljaj sam.¹⁷ Ampak citati in besedišče ne dokazujejo ne enega ne drugega, ker so iztrgani iz konteksta izjave in konteksta romana ter njegovega sporočila. Tu jih postavljam v kontekst romana in zavrnem vsak dokaz posebej. Zavedam se, da Blažič ne trdi, da je že posamezen citat dovoljšen dokaz za njene teze, ampak da jih dokazuje šele vsota citatov.

Toda če noben citat ni argument, potem tudi vsota ne more biti dokaz.

3.1 Po Blažič (2018b: 179, 184) se zagovarjanje spolnih zlorab v prvi vrsti kaže v tem, da odgovornost za spolno zlorabo pripiše devetletnemu otroku: otrok si posilstva želi oz. vanj privoli.

To ne le da ni res, ampak je ravno nasprotno. Poglejmo skrajšani opis te zlorabe (v krepkem tisku so besede, ki kažejo mučno vzdušje, otrokovo nevednost in Slavčevo odbojnost):

(2) opazila sem, da postaja vedno bolj živčen. Obsipal me je s komplimenti [...] To mi je bilo všeč, komu pa ni všeč, da ga hvalijo. Ampak vzdušje je bilo **zelo čudno**, kot da je zrak postal čisto **gost** in ga je **težko dihati**. Potem je rekel, da bi mi rad nekaj povedal, samo mu moram obljubiti, da ne bom **nikomur povedala**. Ker sem bila že takrat velik firbec, sem mu jasno **obljubila**. Rekel mi je, da me ima zelo rad. To se mi ni zdelo nič izrednega, nisem razumela, zakaj ne bi smela tega nikomur povedati, saj so vsi vedeli, da mi prinaša čokolade in se igra z mano. Ampak obljuba je obljuba. Kar na lepem je začel **jecljati**: 'N-n-ne boš n-n-nikomur povedala, č-če nekaj naredim?', [...] Noro sem bila radovedna, **kaj bo naredil takega**, da bi bilo treba jecljati. Sicer je govoril tako jasno, gladko in prijetno, da so ga že zaradi tega vsi občudovali. [...] Roke so se mu tresle, ko mi je potegnil tanko kiklico in potegnil hlačke pod kolena, potem pa začel kot **blazen** poljubljati in lizati mojo luliko. **Ničesar nisem razumela**, samo **strašansko čudno** je bilo. Saj **ni bil zoprni občutek**, čisto **prijetno** je bilo, kot da me čisto narahlo tišči lulat. [...] Tudi on je hitro odnehal [...] in se začel opravičevati 'Oprosti, nisem se mogel več zadrževati [...] **razumi, moški sem**, nisem se mogel premagati' [...] In to je **lajnal**, vse dokler se niso pričeli vračati ... (Bezljaj 2017: 60–61)

Tu ni ne želje ne privolitve. Otrok ne ve, kaj obljublja in kaj jo čaka: stricu Slavcu namreč povsem zaupa, ker je najboljši družinski prijatelj, ki ga mamica in babica občudujeta in spoštujeta, zato ga je spoštovala tudi sama in se ji je »vedno

¹⁷ Tretji dokaz, s katerim se ne bom ukvarjal, so nadimki oz. poimenovanja teh mladostnikov (Koka, Maca, Sliva, Lukec fukec), »ki like reducirajo na reificiran objekt« (Blažič 2018b: 183): reificirani nadimki, tudi s spolno denotacijo ali konotacijo, so med otroki normalni pojavi in ne kažejo na zagovarjanje zlorab, Lukec fukec (Bezljaj 2017: 14) pa ni nadimek, ampak Kokina norčava rima.

zdel velik, dober in bleščeč» (Bezljaj 2017: 58). Pri devetih letih Koka zlorabe ni razumela kot nasilje: ker ji je razum govoril, da je Slavec dober, je registrirala le fizični občutek poljubljanja in lizanja spolovila, ki celo ni bil neprijeten. Toda v podzvesti jo je čutila kot grozo, ki je razjedala njeno psihično substanco¹⁸ in jo naredila za problematičnega otroka in najstnico:

(3) Niti slučajno ne štekam, kako se nam kakšni dogodki **naserjejo v podzvest** in nas od tam, varno skriti, **potuhnjeno zajebavajo vse življenje**. Tisto s Slavcem se mi **takrat** ni zdelo nič posebno hudega, celo malo hecno je bilo, sploh pa ne neprijetno, ja, še kar **lušno**. Ko pa sem srečala polizanege Janovega fotra, ki mu je bil podoben, me je pa **zvalo za več tednov**. (Bezljaj 2017: 63)

Nezavednega se začne postopoma zavedati, ko se pri 17-ih, po osmih letih, ob kratkem srečanju s sošolčevim/Janovim očetom spet spomni Slavčevega posilstva in na plano najprej pridejo potlačena čustva groze ob davnem posilstvu (v spodnjem odlomku pisana krepko):

(4) Sploh pa se je ob pogledu na Janovega fotra v meni nekaj zamajalo. [...] nekaj **čudnega in umazanega** se je dvignilo v meni. [...] Najbolj pa sem si razbijala glavo s tem, na koga me ta po dragem parfumu dišeči fensi gospod spominja, pa se nisem in nisem mogla domisliti. [...] Ampak mene je pravzaprav **zjebal** že pogled na tega šarmantnega polizanca, še bolj pa njegovo pokroviteljsko prijazno obnašanje. To smo vendar že nekje videli! [...] ta tip poštirkan me je res spominjal na nekoga, na nekaj, jebemti, pa nisem vedela, na kaj. **Zjebal me je**, še preden je spregovoril. [...] Je komu podoben? Komu? Dolgo mi ni kapnilo. Potem pa sem neke noči **sanjala** [...]. O, pička, stric Slavec! Že leta se nisem spomnila nanj, čisto sem ga pozabila, ampak on je – on je tisti [...]. (Bezljaj 2017: 45, 52, 58)

Po obujenem spominu/anagnorezi na zlorabo se začne Koka postopoma zavedati vzroka svoje problematičnosti in zatravmiranosti. Jedro Bezljajevega romana je ravno pokazati posledice te zlorabe (nekatero sem že navedel v 2.1 in 2.2). Ključna posledica zlorabe pa sta, kot rečeno, dva **nezavedna** občutka: da je za **posilstvo kriva ona** in da je **prostitutka**. Tudi ta občutka prideta na plano po dialogu z Janovim očetom. Koka se za sprehod z Janom obleče izzivalno, nakar srečata Janovega očeta, ki Janu ponudi dvajset evrov, da bi Koko povabil na sadno kupo, rekoč: »Poglej samo, kako elegantno oblečeno prijateljico imaš«. Takrat se v njej dvigne »nekaj čudnega in umazanega« in reče »*A za dvajset evrov naj bi bila pa še elegantno slečena, ali kaj?*« – »Nikakor nisem mislil tega. [...] Sploh pa sem prepričan, da je **vaša tarifa višja**.« (Bezljaj 2017: 45–46)

Zaradi svoje opolzke replike človeku, ki jo je takrat še nezavedno spominjal na Slavca, se počuti zelo krivo (čeprav so žaljivke njen zaščitni znak), kar pa je v resnici **nezavedna krivda** do Slavca, torej krivda za **posilstvo**. Ta grozljivi občutek krivde postane tudi poslednja motivacija za samomor:

(5) Saj si menda opazil, kajne, da ti že precej časa pripovedujem o razlogih za moj samomor? [...] Najbolj čudno od vsega je, da **mi** še vedno **ni jasno**, kaj je tisto, kar me je **tako uničilo**. Če zdajle pomislim nazaj, se mi ne zdi nič tako groznega, da bi bilo treba zaradi tega umret. **Bleknila sem neumnost**,¹⁹ ampak **ne** kaj dosti **hujšo**, kot jih stresam **vsak dan**. [...]

¹⁸ »Ko sem jo brala [prvo Strniševo pesniško zbirko, op. A. B.], se je **vse rušilo v meni**, odpirali so se **takšni temni prepadi**, za kakršne si ne bi **nikdar predstavljala**, da jih nosim v sebi.« (Bezljaj 2017: 84)

¹⁹ Namreč »A za dvajset evrov naj bi bila pa še elegantno slečena, ali kaj«.

In ponavadi se zaradi svojih blamaž komaj kaj sekiram, to pot pa me je čisto **zvilo**. Še nekaj dni je vse **vrelo** in **brbotalo** v meni, v **pleksusu** me je **peklo** in **želodec** se mi je **vzdigoval**. Če sem bila sama, sem glasno zmerjala samo sebe s prekleto zabito **trapo**, **kretenko** brez možganov, pa z gnojno **smrdljivo pizdo**, ki hoče povleči vase vso **umazanijo tega sveta**. (Bezljaj 2017: 44–46)

Tisto s Slavcem se mi takrat ni zdelo **nič** posebno **hudega** [...] **Ko** pa sem srečala polizane **Janovega fotra**, ki mu je bil podoben, me je **pa zvilo za več tednov**. Ja, še **fentat sem se hotela**, ko sem se malo **blamirala pred njim**. No, spet pretiravam, ne samo zaradi tega, to je bil samo **zadnji udarec**, kaplja čez rob. (Bezljaj 2017: 63)

Jan je bil ves večer mrk in molčec. [po njunem srečanju z očetom, op. A. B.] Ampak tudi meni ni bilo nič lažje, vse je **divjalo** v meni in **peklo** me je v **pleksusu** [...], v meni je **‘lajalo** kot mrtva pomaranča olupljeno srce’. Pa če bi samo lajalo, bi bilo vse v redu, a to klinčevo olupljeno srce je še **grizlo** zraven, kot pobesnel cucek je popadalo moj prsni koš, da me je vse meso **bolelo** od ugrizov. Razmišljala sem, da bi morda **upravičila** svoje ravnanje, če bi Janu rekla, da mi je njegov stari tako pohotno poškilil za dekolte [...] To seveda ni bilo res. [...] Ne, prav res, **stari ni z ničimer izzval** mojega izpada, **iz mene** je prišlo **čisto samo**. [...] Jebemti punca, kaj sploh še delaš na svetu [...] In naenkrat sem se zavedala, da že dolgo nameravam odnehati. (Bezljaj 2017: 46)

Koka se čuti prostitutko, ki je Slavca napeljala na zlorabo. Dogodku, kjer je ozmerjana za prostitutko, namreč res sledi poskus **erotičnega** samomora, kjer način, kako se obleče, implicira, da se nezavedno počuti kot **prostitutka**. Koka pred samomorom preudarja, kako naj se za samomor obleče: najprej obleče kratko kiklico, tako kot je bila oblečena osem let prej ob zlorabi (gl. še 3.8). Ampak potem pa pod njo obleče še prozorne čipkaste spodnje hlačke (Bezljaj 2017: 11) – na povezavo med oblačenjem za samomor in zmerljivko pa namigne tudi sama.²⁰

3.2 Drugi dokaz za zagovarjanje spolnih zlorab je po (Blažić 2018b: 185) ta, da naj bi Bezljaj devetletni posiljenki pripisal, da ji je bila zloraba »prijetna«. Očitek se nanaša na besede »sploh pa **ne neprijetno**, ja, še kar lušno« iz citata (3) in na besede »čisto **prijetno** je bilo« iz citata (2). Besedi sta iztrgani iz konteksta, v kontekstu pa, kot rečeno, pomenita, da je bil fizični stik prijeten, ker se zlorabe še ni zavedala, da pa ji bil celoten dogodek vendarle strašno čuden: »Ničesar **nisem razumela**, samo **strašansko čudno** je bilo.« (2)

3.3 Tretji dokaz za zagovarjanje zlorab naj bi bilo to, da posiljena deklica spolne zlorabe **»večkrat eksplicitno zagovarja«** (Blažić 2018b: 186). Toda Blažić ne pove, kje je ta »večkrat eksplicitno« oz. to »potrjujejo v tem prispevku navedeni citati« (184), ki pa so tile:

(6) Sem pa veliko premišljevala o tem dogodku [tj. posilstvu, op. A. B.]. Kako da se zato, ker je moški, ne more premagati? Kako da ga zato, ker je moški, zanima moja lulika? Kaj je narobe z moškostjo mojega očeta, da nikoli ne pokaže zanimanja zanj? (Bezljaj 2017: 61);

Ampak biti otrok pijanca, to je odurno! To je veliko hujše, kot biti spolno zlorabljen otrok! (Bezljaj 2017: 81);

²⁰ »Ko sem pripovedovala o tem, kako sem hotela dati obešanju erotično obeležje in koliko sem se ukvarjala z razmišljanjem o oblekici in slogu, si najbrž pomislil, da je bilo vse skupaj navadno pozerstvo. [...]. Pa ni bilo tako.« (Bezljaj 2017: 48)

Stric Slavic, ki me je spolno zlorabil, me je zajebal tisočkrat manj, kot si me ti, ljubeči, za mojo prihodnost zaskrbljeni očka. Tisto s Slavcem se mi je zdelo pravzaprav še kar zabavno, šele pozneje sem iz člankov v ženskih revijah izvedela, kakšne grozljive posledice je pustilo na moji psihi. (Bezljaj 2017: 104)

Prvi stavek priča o zmedenosti otroka nad tem, kar mu je storil ljubi stric Slavic, ki jo ima tako rad kot lastni oče, drugi o žalosti otroka, ko se je edini starš, ki ga je res ljubil, zapil, tretji pa o grozi ob spoznanju, da se je oče ubil zato, da bi ji iz zavarovalnine plačal šolanje. To je silna otroška tragedija, ne pa zagovarjanje posilstev.

3.4 Četrti dokaz: Bezljaj naj bi strica Slavca opisal (Blažić 2018b: 185) kot »zaresnega moškega«, ki »ima [otroka] rad«. Spet iztrgano iz konteksta: zmedeni otrok si je zlorabo razlagal kot del Slavčeve naklonjenosti, saj je bil »vedno pozoren do mene. Nikdar ni prišel na obisk brez čokolade zame [...] Bil je presunljivo pozoren do mene, večkrat se je igral z mano, včasih si me je celo posadil **na kolena** in mi kaj pripovedoval, najbrž kaj smešnega, ker se je **mama** ponavadi **smejala**.« (Bezljaj 2017: 58). Bezljaj na straneh 58–63 prikaže to, kar je za zlorabe otrok bistveno, namreč zlorabo zaupanja in morda celo starševsko slepoto.

Po zlorabi pa ji je Slavic v podzavesti ostal zapisan kot gnusoba. Bezljaj delovanje podzavesti prikaže s Kokinim dojemanjem starejših moških, kadar ji namigujejo na spolnost: »sluzavec zajebani«, »prostaški[i] kvanta[či]«, »petdeset let star prašič« (Bezljaj 2017: 22–24), »po dragem parfumu dišeči fensi gospod [...], prijazni, šarmantni polizanec [...], tip poštirkan [...], brezhibno urejen, fensi gospod. Za povrh še vljuden in uglajen.« (Bezljaj 2017: 45, 48)²¹

3.5 Peti dokaz oz. dokaz za nesočustvovanje z žrtvami posilstva (Blažić 2018b: 184) naj bi bil stavek »Ja, za dobro posilstvo se vsekakor splača; vsaj zares uživaš, če si posiljena« (Bezljaj 2017: 49). Toda kontekst izjave kaže, da gre za nezrelo fantovsko duhovičenje, ki ga dekleta ironično zavrnejo. Poleg tega je Blažić v eno poved, v eno izjavo, združila nasprotujoči izjavi dveh dijakov (spodaj v kurzivi). Koka pripoveduje, da si želi iti na Bližnji Vzhod, ampak si brez moškega ne upa, k čemur ji fantje-sošolci pritrdijo, »Cel kup štorij o posiljenih turistkah sem slišal«, nakar stvar obrnejo v nezrele opazke o obrezanih muslimanih, ki da jim počasi pride, in zaključijo z neduhovito ironijo »*vsaj zares uživaš, če si posiljena*«. Dekleta neduhovitost zavrnejo z drugo ironijo: »Zdaj ko si mi to povedal, bom pa kar tekla tja. Že kar jutri. Punce, a gre katera z mano?« – *Ja, za dobro posilstvo se vsekakor splača*«, je poskočila na stolu Sliva.« To sta ironični gimnazijski duhovičenja, ne pa nesočustvovanje z (literarnimi) žrtvami, ki se povrhu sploh ne zgodijo.

3.6 Zagovarjanje spolnih zlorab naj bi se kazalo tudi v izjavi nerealistične, naivne in spolno nekoliko zavrte Mace »Veš, vse otroštvo sem si želela, pa še zdaj sanjam, da bi me kdo spolno zlorabil« (Bezljaj 2017: 65) in Kokini izjavi »Maca pač, zlata duša! Vse je sposobna oprostiti, razen če trdiš, da psi nimajo duše – taka izjava je nekoč župnika stala izgube predane in zveste, sicer bolj po spolni zlorabi kot po

²¹ Ne nazadnje je teza, je akt odraslega z otrokom Bezlajeva fantazma, ki se uresničuje skozi Kokine besede (Blažić 2018b: 186), nekoliko protislovna, saj bi tedaj Bezljaj samega sebe opisal kot zajebanega sluzavca in prašiča.

zveličanju hrepeneče verne ovčice» (Bezljaj 2017: 100). Odnos Mace do Koke je podoben odnosu Koke do mame: Maca Koko zaradi brezobzirnosti stalno občuduje, zato je njeno izjavo treba brati v tem kontekstu. Ko ji Koka razlaga dogodek s Slavcem, Maca reče: »Toliko izkušenj imaš. Najbrž si zato tako pametna in se dobro znajdeš, ker si začela že tako zgodaj nabirati izkušnje!« Hip kasneje na ulici Koka ubrani Maco pred neko zoprnico in Maca s hvaležnostjo reče: »Veš, kako te občudujem. Tako si pogumna. To je zato, ker si toliko doživela.« In po kratkem premolku sledi ta »Veš, vse otroštvo ...«. (Bezljaj 2017: 64–65)

3.7 Katere »druge zlorabe« otrok, razen spolnih, naj bi Bezljaj še zagovarjal (Blažić 2018b: 183), avtorica ne pojasni.

3.8 Problematičen naj bi bil tudi opis erotičnega samomora, tako sam po sebi kot tudi zato, ker je opisan ironično kot »sreča na vrvici« (Blažić 2018: 184). – To je res lahko stvar razprave, zato pogledjmo oba očitka.

Erotični samomor Bezljaj (2017: 7–8) pokaže kot neposredno posledico obujenega spomina na Slavčevo zlorabo. Anagnorezi je, kot je razvidno iz citata (5), sledil poskus samomora. Za samomor pa se je nezavedno oblekla tako, kot je bila oblečena osem let prej ob zlorabi! »[R]ahla poletna oblekica bo kot nalašč. V njej sem kot **majhna punčka**« (Bezljaj 2017: 7, 48), ob poletnem posilstvu pa je nosila »tanko kiklico« (Bezljaj 2017: 60). Če si prav razlagam, se Koka ne obeša zato, ker je bila pred osmimi leti posiljena, ampak ker se čuti prostitutko, ki je Slavca napeljala na zlorabo (gl. zgoraj 3.1).

Tudi ironiziranje samomora (Bezljaj 2017: 7–8, 21, 47) ima razložljiv izvor, in sicer v tem, da se Koka ne spoštuje²² in ne jemlje resno, zato se večkrat samoironizira. Tu je potrebno ločevati, kako Koka samomor dojema v času samomora, kako pa ga snemalcu opiše *post festum*. Ironično ga opiše *post festum*, kar mu izrecno pove: »Veš, **laže se mi je zafrkavati** kot pa opisovati, kako sem se **takrat**²³ počutila« (str. 7). Zato se v opisu samomora neločljivo prepletajo takratni občutki s sedanji, resni in ironični. Tole je kontekst 'sreče na vrvici': »takrat se še niti slučajno nisem zavedala, kakšno **umazano pizdarijo** bi naredila svojim starčkom, če bi mi ratalo obesiti se. Zdaj se. [...] **Fuj**, želodec me boli, če pomislim na to.« (str. 47) Tem resnim stavkom pa kmalu sledi ironija: »Starši so me bili vedno pripravljeni razumeti še precej bolj, kot sem si želela. Morala sem postaviti ostre meje, do kod sme segati njihovo razumevanje. [...] Da bi se jim servirala kar obešena – **sreča na vrvici** – bi bilo pa vseeno **prehudo**.«²⁴

3.9 Med argumenti, da avtor govori iz svoje perspektive zagovornika zlorab in ne iz Kokine perspektive, sta jezik in kulturne preference hipijevske, torej avtorjeve

²² Ko učitelj slovenščine neke reče, da je škoda Kokinega literarnega talenta, si ona misli: »Bila sem čisto paf. Da je **mene škoda za karkoli?**« (Bezljaj 2017: 93)

²³ Med poskusom samomora, op. A. B.

²⁴ V opombi 20 Blažić trdi, da je »sreča na vrvici« s stališča mladinske literarne vede sporna aluzija na Malovo delo, ker je bil Mal obsojen po 176. členu KZ. S stališča literarne vede ni nič spornega, predvsem pa Mal ni bil obsojen za svoje mladinske romane iz 70-ih in 80-ih let.

generacije²⁵ (Blažić 2018b: 180, 182–183) ter »nemogoč pogled« (Blažić 2018b: 184, 186, 189).

Jezik. Dijaki, ki jih je Bezljaj učil in po njihovih pripovedih napisal roman, naj bi ne uporabljali besed kot babnica, batina, blesavo, bolščati, češplja, drkati, gnida, madonca, natepavati, pohota, prezirljivo, privatnost, ratati, vendarle, seks ipd. To ne drži: te besede sem prebral v dveh razredih in večino uporablja večina študentk. Bezljaj pa je že v intervjuju (2016) povedal, da je zaradi dostopnosti širši bralski publiki porabil izraze starejših dijaških generacij. To jezikovno strategijo je še položil v usta glavne junakinje, ki na začetku romana pove, da se bo jezikovno prilagodila snemalcu: »Kaj praviš, v dijaškem slengu naj govorim? To pa spet ne! Fosili tvojih let bi naš današnji jezik težko razumeli. Veš, od takrat, ko si ti hodil v gimnazijo, se je sleng presneto spremenil. [...] Če že pripovedujem, bi rada, da bi me razumel.«

Dalje naj bi dijaki ne poznali te hipijevske literature, slikarstva, filma in glasbe: Cankarja, Koviča, Strniše, popevke *Moj črni konj ne rabi uzde*, haikuja; budizma, Boschjevih in Grünewaldovih slik, Dustina Hoffmana, bluesa ipd. Tudi to ni res. Široke popularnosti haikuja in bluesa med zdajšnjimi mladimi ni treba dokazovati, *Moj črni konj* je omenjen takole »ko so po radiu vrteli neke prastare, že zdavnaj pozabljene šlagerje« (str. 22), sicer pa ima na youtube čez 260.000 ogledov; Cankar, Kovič, Strniša so obvezno šolsko čtivo, zlasti Strniša nagovarja celo v naravoslovje usmerjene dijake; Bosch in Grünewald pa se nahajata v gimnazijskem predmetnem izpitnem katalogu.

A tudi če bi držalo, da dijaki tako ne govorijo in da te kulture ne konzumirajo, to ni argument, da v romanu dominira perspektiva zagovornika otroških zlorab. To bi bil le pisateljev estetski zdrs, ne pa etični. Vendar ni ne eno ne drugo.

3.10 »Nemogoč pogled«. Med nemogoče poglede spada poleg tega, kar sem zavrnil v 3.2, 3.3, 3.5, 3.7., še to, da bi se mladi o spolnih zlorabah poučili iz ženskih revij, da Bezljaj 13-letnici pripiše fantazme o spermi, ki brizgne en meter daleč, in da ima incestuozni odnos do očeta. O ženskih revijah: Bezljaj je pač moral pokazati, kdaj se Koka zave posledic zlorabe – zakaj je nemogoče, da se gimnazijka o tem pouči iz revij? In če bi bilo res nemogoče, kaj bi to dokazovalo? O spermi je spet napačno branje: tega ne govori 13-letnica, ampak 17-letnica komentira svojo prvo seksualno izkušnjo (Bezljaj 2017: 62).

O incestuoznosti (Blažić 2018b: 185, 189) pa: odlomek (citat 6 oz. Bezljaj 2017: 61) je spet treba brati v kontekstu posilstva: Slavc se za zlorabo opravičuje z razlago, da se kot moški ni mogel premagati (citat št. 2). Ker deklica Slavca ceni (gl. 3.4), mu ne pripisuje nikakršne zlonamernosti ali lažnivosti, zato jo njegova razlaga začne begati in se zato sprašuje, zakaj se očka, ki mu mamica Slavca daje za zgled, ne zanima za njeno spolovilo.

Obenem pa moramo Bezljaju (2016) verjeti, da je roman napisal po intimnih zgodbah, ki so mu jih zaupale gimnazijke in njegova bivša dekleta.

3.11 Osnova vseh naštetih kritičarkinih argumentov je teza, da je »osrednji literarni lik« brezimni snemalec, ki je hkrati »avtor/pripovedovalec« romana, torej pisatelj Bezljaj, »ki ne ščiti osebnih podatkov mladoletnice«. Dejanska Kokina prvoosebna

²⁵ Avtor je namreč upokojeni slikar in gimnazijski učitelj.

priповed pa je zgolj »domnevna priповed diјakinje«, »domnevna narativna strategija«, ki »prikriva odsotnega [...] snemalca« in legitimira Bezlajeve nazore, diјakinjina perspektiva je »perspektiva odraslega pod mimikrijo [...] deklice«. (Blažić 2018b: 178, 182–184, 186, 188).

To bi bil dober argument, če bi bil pravilen, ampak mislim, da ni. Da ne gre za perspektivo odraslega, sem skušal omajati v 3.1 do 3.8. Tu pa pogledjmo trditev, da zgodbo priповeduje snemalec/avtor in da je diјakinjina priповed le mimikrija. Trditev, da ima roman moškega priповedovalca, ki tudi govori, ki ima glas (str. 180), in da je ta priповedovalec avtor sam, ni lapsus, ampak se pojavi osemkrat (str. 178, 180, 182, 184, 185, 188, 189, 190). Toda roman ima zgolj eno priповedovalko, Koko, saj je v celoti napisan v prvi osebi. Snemalec se v romanu nikoli ne oglasi, njegova prisotnost je reducirana na Kokine nagovore.²⁶ Pojem priповedovalca je zato treba zamenjati s pojmom implicitni avtor, ker je edino ta že po definiciji brez glasu. Toda prekrivnost implicitnega in resničnega avtorja je praktično nemogoče empirično preveriti, ker je implicitni avtor bralčeva *domneva* oz. predstava o avtorjevih vrednostnih stališčih do romaneskniх tem in o sporočilih romana (Fludernik 2010: 26; Chatman 1990: 148–149). Implicitnega avtorja po navadi ne enačimo z nobenim od likov, zlasti ne s prvoosebniм priповedovalcem. V primerih, ko priповeduje otrok ali mladostnik, kot v Bezlajevem romanu (ali pred leti v romanu *Na zeleno vejo*), pa gre za t. i. nezanesljivega priповedovalca: njegovo bistvo pa je prav to, da se z njegovimi nazori in dejanji ne smemo strinjati.

Perspektiva implicitnega Bezlaja se kaže prav v tem, da bralci ne bomo odobravali Kokiniх stališč in dejanj, npr. obćudovanja brezćutne mame, ki se za las ogne zaporu zaradi gosподarskega kriminala,²⁷ in njenega odnosa do moža, pa Kokinega odnosa do očeta in do spolnosti ipd. Avtorjeva problemska in kritična obravnava tem je ob pozornem in dobronamerem branju določljiva iz fabule same, iz prikaza vzrokov za Kokino nenavadno obnašanje, iz Kokine samoanalize, iz njene slabe samopodobe.²⁸ Navsezadnje pa je motiv Kokinega izpovedovanja snemalcu prav domiseln citat iz filma *Mali veliki moš* (*Little Big Man*), ki ga omenja Koka sama²⁹ in v katerem zgodovinar snema izpoved indijanskega poglavarja.

4 Roman ni pornografija

Po Blažić (2018b: 186, 188) *Evangelij* ni le delno, ampak je v celoti pornografski, ker je intenca celotnega dela uživanje ob zlorabah otrok, je »pornografija z otroki in **za**

²⁶ »Kaj, a snemal boš, kar bom govorila?« (Bezljaj 2017: 4), »Najbrž si dobil vtis, da sem zmešana, ko priповedujem takole brez vsakega reda.« (Bezljaj 2017: 29)

²⁷ »Končno – mamica je do zdaj še vedno vse zadeve uredila tako, kot je bilo najboljše. [...] Uspešni menedžerki gotovo ni lahko, če ji grozi izguba službe ali celo arest. [...] potem pa je bilo kar naenkrat vse v redu, mamica ni samo ostala na položaju, ampak je celo zlezla malo više [...] Zares je sposobna ženska in zna delati z ljudmi.« (Bezljaj 2017: 78)

²⁸ Nenavadna je tudi trditev, da snemalec/avtor ne šćiti Kokiniх osebnih podatkov: toda o fikcijskih likih ni mogoče razkriti nobenih podatkov, saj pred pisateljovo upodobitvijo ne obstajajo. Če pa se nanaša na pisateljeve modele, je v Koki združil priповedi okoli 30 gimnazijk (Bezljaj 2016).

²⁹ »Kot že veš, je bilo nekako tako tudi z mano.« (Bezljaj 2017: 47), namreč da ji, tako kot Indijancu iz tega filma, samomor ni uspel.

otroke» (Blažič 2018a), »osredotočen **le** na pornografizacijo deklice«, »**cilj** knjige je pornografski, ker je **vse** dogajanje zreducirano na pornografske operacije v vseh njenih možnostih.« Roman naj bi bil torej namenjen predvsem spolnemu vzburjanju in spolni potešitvi odraslih. A ne le odraslih, ampak tudi otrok (»pornografija za otroke«). Torej večnaslovniška (cross over) pornografija.

Da bi bil roman pornografija, mora ustrezati dobrim strokovnim definicijam pornografije. Blažič (2018b: 189) pornografijo definira (po Zupan Sosič) kot tekst, kjer je (krepi tisk je moj)

»vse dogajanje zreducirano na pornografske operacije v vseh njenih možnostih, subjektivnost literarnega lika je tako **zožena** ter obstaja **le** v omejeni obliki, in sicer kot **spolni** junak, pornografsko besedilo pravzaprav **ukine subjekt**. Ukinitve subjekta je logična posledica pornografske karakterizacije. Pornografska ekstenzija, razširjanje spolnega predznaka na vse dele in substance človekovega telesa, ko pridobivajo spolnostno vlogo. Pornografijo kot mejno področje erotike je potrebno osvetliti tudi s stališča sprenevedanja oz. **skrivanja** pornografije za **poimenovanje** erotična literatura.«

Roman nima nobenega od naštetih elementov: vse dogajanje se vrti okoli razlogov za poskus samomora; subjektivnost glavne junakinje je osredotočena na posledice njenih travm in soočenja z njimi in junakinja je polnokrven subjekt; prav hecno pa je reči, da avtor pornografijo skriva za oznako erotika.

V strokah ni soglasne definicije pornografije, niti otroške pornografije, tudi slovenski Kazenski zakonik je ne definira, ampak v členu 176 le sankcionira. Zato zlasti v leposlovju, po mojem sicer skromnem poznavanju, ni postavljene ostre meje med otroško pornografijo in otroško erotiko (pojem otroška erotika stroke poznajo). Bolj določne so nekatere države glede slikovnega gradiva z otroki: britansko sodstvo pozna tri lestvice za ugotavljanje stopnje kriminalnih dejanj, ena od njih, SAP (ki je nasledila COPINE), pravi:

Pornografske fotografije [otrok; op. A. B.] in psevdo-fotografije lahko kategoriziramo po sledečih stopnjah resnosti:

1. golota ali erotično poziranje brez spolne dejavnosti
2. spolna aktivnost med otroki ali otrokovo samozadovoljevanje
3. spolnost odraslega z otrokom brez penetracije
4. penetracijska spolnost odraslega z otrokom
5. sadizem in bestialnost

Prizor Slavčevega posilstva bi lahko spadal pod (3), če bi šlo za fotografijo in ne za razvojni psihološki roman. Nasploh se definicije otroške pornografije omejujejo bolj na slikovno gradivo in redko na fikcijo.

Poskusimo roman presoditi še s stališča treh znanih strokovnih definicij pornografije, ki so aplikabilne tudi na literaturo: (a) in (b) definirata vsebino gradiva (kakšna spolnost je pornografska) in avtorjevo intenco, (c) pa se usmerja predvsem na intenco (podčrtave so moje):

(1) »Pornografija je besedno ali slikovno gradivo, ki predstavlja ali opisuje spolno obnašanje, ki je ponižujoče ali zlorabljaajoče za enega ali več udeležencev, na tak način, da podpira poniževanje ...« (Helen Longino, cit. po Rea 2001: 141)

(2) »Pornografija je oblika spolne diskriminacije. Pornografija je grafično, seksualno eksplicitno podrejanje žensk v slikah in/ali besedah, ki vsebuje enega ali več naslednjih elementov:

- a. ženske so predstavljene razčlovečene kot seksualni objekti, stvari ali dobrine; ali
- b. ženske so predstavljene kot seksualni objekti, ki uživajo v poniževanju in bolečini; ali
- c. ženske so predstavljene kot seksualni objekti, ki uživajo v posilstvu, incestu ali drugih spolnih napadih; ali
- d. ženske so predstavljene kot seksualni objekti, ki so zvezani, razrezani, mučeni, pretepeni ali drugače telesno poškodovani; ali
- e. ženske so predstavljene v pozah ali položajih spolnega podrejanja, služenja ali razpoložljivosti; ali
- f. deli ženskega telesa (vagina, prsi, zadnjica), so prikazani tako, da so ženske reducirane na te dele; ali
- g. v ženske penetrirajo živali ali objekti; ali
- h. ženske so predstavljene v prizorih poniževanja, žaljenja, ranjanja, mučenja, prikazane so kot umazane ali manjvredne, krvaveče, pretepe, ranjene ali poškodovane v seksualnem kontekstu.

Uporaba moških, otrok in transspolnih oseb v elementih te definicije je tudi pornografija.« (Dworkin, Mackinnon 1989)

(3) Sledeča Reajeva (2001) definicija je pragmatična v smislu, da definira ne le avtorjevo, ampak tudi uporabnikovo intenco z upoštevanjem dejstva, da je pornografskost kulturna spremenljivka, variabla. Definicija je dvodelna, navajam jo v skrajšani obliki:

- I. Oseba O uporablja ali obravnava gradivo G kot pornografijo, a) če si O želi, da bi ga vsebina gradiva G spolno vzburla ali potešila; b) če O misli, da vsebina gradiva G ni namenjeno gojenju intimnosti med O in osebami iz G, potem gradiva G ne bo konzumiral; c) če O-jeva želja po spolnem vznburjenju ali potešitvi ni več motiv za uporabo G, potem O več ne bo imel želje po G ali kvečjemu šibko.
- II. G postane pornografija, ko je razumno biti prepričan, da bo večina publike, za katero je bilo G ustvarjeno, G uporabljala ali obravnavala kot pornografijo.

Za vse tri definicije je avtorjeva intenca bistvena; v definiciji (3) je definirana v II. delu, uporabnikova intenca pa v obeh delih; v definiciji (1) je v besedi »podpira«, v definiciji (2) pa v besedah »so predstavljene kot«. Definicije je mogoče združiti tako, da vsebino definicije (2) vstavimo v opis gradiva G, enako lahko v G vstavimo »ponižujoče ali zlorablajoče za enega ali več udeležencev« iz definicije (1). Avtorjeva intenca je za koncept pornografije ključna: če avtor ne piše z namenom, da bi bili prizori vznburljivi, to ni pornografija; če koga vznburjajo anatomske učbeniki, zaradi tega ne postanejo pornografija.

Evangelij ne ustreza nobeni od teh treh definicij: (1) ne podpira poniževanja, (2) ne ustreza nobeni od točk (a) do (h): deklica ni predstavljena kot objekt ali dobrina itd., ampak kot žrtev, deklica v incestu ne uživa, saj se ga sploh ne zaveda, in vanj ni prisiljena (sploh pa je o incestu napihnjeno govoriti).

Tudi Reajevi definiciji ne ustreza. V tej definiciji je za naš primer potrebno izpostaviti I c. Po Blažić (2018b) je roman pornografski v celoti, to je avtorjeva glavna intenca. To po I c pomeni, da bo večina bralcev, ki jim je roman namenjen, torej večina beročih Slovencev, saj je roman izšel v zbirki Nova slovenska knjiga, roman odložila ali prebrala le na hitro, če jih spolno ne bo vznemirjal. To pa je povsem neverjetno. Po Blažić (2018a) je roman tudi pornografija »za otroke«. Če je mišljeno dobesedno, potem to pomeni, da avtor ali/in MKL pornografijo namenjata otrokom za spolno potešitev.

Ustreznost romana Reajevi definiciji pa je mogoče tudi empirično preveriti. V publiko, za katero je bil Bezlajev roman ustvarjen, spada 13-članska komisija,³⁰ literarni kritiki, organizatorji javnih in šolskih predstavitev: nihče ni romana razglasil za otroško pornografijo. Torej je razumno biti prepričan, da Bezlaj romana ni ustvaril s pornografskim namenom. Blažić (2018b) sicer temu ugovarja na dveh ravneh: da roman pornografijo skriva za poimenovanjem erotična literatura (str. 189) in da kritiki »ne vidijo onkraj strategij zavajanja skritega odraslega snemalca« (str. 187). Toda romana nihče ne propagira kot erotične literature, skrita pornografija pa je *contradictio in adiecto*: če je literarni kritiki, teoretiki, založniki, knjižničarji, mladi in stari, ženske in moški, ne vidijo, potem je pač ni, tako kot je ni v učbeniku anatomije. Drugače rečeno: roman ne le da ne ustreza definicijam pornografije, ampak prav zato ni pornografski, ker ga naštetih bralci nimajo za pornografijo. Ostane le še možnost, da je pornografska intenca avtorju v celoti spodletela, kar pa je spričo trditve, da je roman zgolj pornografija in nič drugega, nemogoče. Roman torej dokazano ni pornografija.

Sklep

Misel Milene Blažić, da so urednica Mladinske knjige, kritiki, komisija, knjižničarji in učitelji spregledali neproblemsko obravnavo resnih tem, zagovarjanje spolnih zlorab in avtorjev pornografski namen, je torej zelo neverjetna. Nazadnje v to smer kažeta dve avtoričini trditvi, ki nasprotujeta vsemu očitnemu. Prva, da *Evangelij* kot roman za odrasle »za mladinske literarne zgodovinarje ni sporen«, ampak je »avtorjeva licentia poetica« (Blažić 2018b: 187): iz tega pač sledi, da ne zagovarja spolnih zlorab, saj so te tudi v odrasli literaturi nesprejemljive. Drugo pa je avtoričino pričakovanje, da bi morala MKL pred podelitvijo zlate hruške opraviti »**empirično raziskavo** [...] v dveh skupinah, eksperimentalni in kontrolni, kako branje konkretne knjige [...] doživljajo in razumejo **mladi** in kako odrasli bralci [...] v tretjem triletnem osnovne šole« (Blažić 2018b: 180). Pričakovati tak poskus na osnovnošolcih pa pomeni, da roman v resnici ni sporen. Roman torej ne zagovarja spolnih zlorab in ni pornografija, ampak dober problemski psihološki roman o zlorabljenem dekletu iz disfunkcionalne družine, ki se po poskusu samomora

³⁰ Na spletu lahko beremo, da je Tina Bilban doktorica literarnih znanosti, pisateljica Gaja Kos je doktorirala s tezo *Slovenski mladinski problemski roman*, vodja Pionirske Darja Lavrenčič Vrabec je magistrirala s temo *Tabuji v slovenski mladinski prozi*, Tilka Jamnik je magistrica bibliotekarstva, tudi ostali člani strokovno pokrivajo področja slovenistike, primerjalne književnosti in literarne teorije, filozofije, teologije (vsi člani so naštetih mdr. v *Odziv na medijsko obravnavo romana Evangelij za pitbule*).

postopoma sooča s spolno travmo, soočenje z nasprotujočimi čustvi do očeta pa jo še čaka. Zato avtor in MKL ne kršita 176. člena kazenskega zakonika.

Viri

Jiři Bezljaj, 2017: *Evangelij za pitbule*. Ljubljana: Mladinska knjiga. (Nova slovenska knjiga.) 1. ponatis.

Jiři Bezljaj, 2016: Matere bi me verjetno linčale, če bi knjigo skušal predstaviti kot mladinski roman. *Delo*, 5. avgust 2016. Splet.

Jiři Bezljaj, 2018: Še o Evangeliju za pitbule – odgovor dr. Blažičevi. *Dnevnik*, 15. februar 2018. Splet.

Milena Mileva Blažič, 2018a: Evangelij za pitbule: odličen mladinski roman ali pornografija za mlade? *Dnevnik*, 27. januar 2018.

Milena Mileva Blažič, 2018b: Mestna knjižnica Ljubljana, zlate hruške in prevzemanje odgovornosti. *Sodobnost*, št. 1–2.

Valentina Plahuta Simčič, 2018: Evangelij za pitbule: izpoved ranjene duše ali pornografija? *Delo*, 31. januar 2018. Splet.

Odziv na medijsko obravnavo romana Evangelij za pitbule. [Izjava osemnajstih literarnih kritikov.]

Mojca Pišek, 2018: Tisti vic o ugledni novinarki in ugledni literarni zgodovinki. *LUD Literatura*, 29. marec. Splet.

Igor Saksida, 2018: Evangelij ali rekviem? *Dnevnik*, 10. februar 2018. Splet.

Lucija Stepančič, 2017: Jiři Bezljaj: Evangelij za pitbule. *Sodobnost*, februar 2017.

Tina Vrščaj, 2016: Krastača, ki bi rada bila metulj. *Delo*, 19. september 2016. Splet.

Literatura

Seymour Chatman, 1990: *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca: Cornell University Press.

Andrea Dworkin, Catherine Mackinnon, 1989: *Pornography and Civil Rights: A New Day for Women's Equality*. Minneapolis: Organizing against pornography.

Michael C. Rea, 2001: What is pornography? *Nous*, 35/1, 118–145.

SAP: Court of appeal, Criminal Division, Regina v Oliver, Hartrey, Baldwin, 2002. http://www.inquisition21.com/pca_1978/reference/oliver2002.html. Dostop 23. 5. 2018.